

Inclusie als uitdaging voor de welzijnssector

EEN (R)EVOLUTIE AAN VERANDERINGEN

Jan Van Passel

Docent UCLL Advanced bachelor International Coöperation North-South

Agressieve ontwikkelingen dagen overheid, instellingen en ondernemers uit om creatief na te denken over de maakbaarheid van de toekomst. De snelheid van verandering lijkt de belangrijkste constante. Een verhoogde impact van globalisering, de oprukkende kenniseconomie en de opkomst van artificiële intelligentie stuwden dit proces. Samen worden wij uitgedaagd om op zoek te gaan naar nieuwe evenwichten. Hoe groei herdefiniëren? Hoe evenwichten herstellen tussen natuur, mens en technologie? Hoe antwoorden formuleren op samenlevingsvraagstukken zoals superdiversiteit en inkomensherverdeling? Het glas is halfvol als wij naar de toekomst kijken met een positieve blik. Het glas is halfleeg als wij kijken naar zorgwekkende evoluties inzake klimaatopwarming, aanhoudende conflictharden, radicalisering en toenemende armoede. Doorheen deze bijdrage staan we stil bij rolposities van de domeinen onderwijs, welzijn en (sociaal) ondernemen.

“Er is nood aan innovatie, aan leerlijnen die meer dan vandaag in co-creatie verlopen tussen hoger onderwijs, werkveld, de publieke sector, NGO’s en sociale instellingen, middenveld en ondernemingen.”

ONDERZOEK EN ONDERWIJS ALS MOTOR VOOR INNOVATIE EN ONTWIKKELING

De implicaties van een voortschrijdende kenniseconomie staan tegenover klassieke factoren als kapitaal, grondstoffen en fysieke arbeid. Complexe uitdagingen vragen om multidisciplinair scenariodienen. Economische vooruitgang mag niet los gezien worden van discussies met betrekking tot kansengelijkheid, tot het terugdringen van sociale ongelijkheid en essentiële vraagstukken inzake duurzaamheid. Nussbaum (2011) stelt zich de vraag hoe het onderwijs kan bijdragen aan een duurzame moderne democratie en de verhoging van de competitiviteit. Een samenleving die tot dit economische belang wil bijdragen, heeft mensen nodig die goed kunnen samenwerken, in dialoog kunnen gaan, met verschillen kunnen omgaan, kritisch kunnen reflecteren, creatief kunnen denken en kunnen innoveren. Ook Sahlberg (2010) spreekt over het belang

van meer netwerking en samenwerking tussen leerlingen en scholen, het open delen van ideeën, flexibiliteit in onderwijs en het stimuleren van creativiteit. Er is nood aan innovatie, aan leerlijnen die meer dan vandaag in co-creatie verlopen tussen hoger onderwijs, werkveld, de publieke sector, NGO’s en sociale instellingen, middenveld en ondernemingen.

Het onderwijslandschap van morgen heeft oog voor (super)diversiteit en voor het benutten van deze diversiteit. Waar technische innovatie en ontwikkeling speerpunten mogen blijven, dient het belang van burgerschapsvorming meer aandacht te krijgen. De jongeren van morgen worden uitgedaagd om kritisch en maatschappijbewust te zijn in hun denken. Hun handelen vertrekt vanuit de kracht van multidisciplinair samenwerken, over de muren van hun eigen vakgebied en wat onze regio’s betreft, weg van kortzichtig eurocentrisme.

Hier past een oproep naar Vlaamse hogescholen en universiteiten, docenten en onderzoekers om vol in te zetten op bruggen bouwen. Actieve verbindingen dienen tot stand te komen tussen opleidingen, academisch onderzoek en toegepast praktijkonderzoek, als bruggen op de as internationale samenwerking, en tussen ondernemers, lokale besturen en middenveldorganisaties.

WELZIJN, ZORG EN SOCIAAL ONDERNEMERSCHAP

Wachlijsten in de zorg, ziekteverzuim, burn-out en de hoge kost van gezondheidszorg zijn knipperlichten om bij stil te staan. Vlaanderen mag rekenen op een relatief toegankelijk en hoogstaand aanbod aan gezondheidszorg en sociale voorzieningen. Maar daartegenover zien we problematische wachtlijsten in de zorg, een toenemend ziekteverzuim en overmatig medicijnverbruik. Dit zijn signalen

om ernstig te nemen. De beschikbare budgetten en middelen schieten te kort. Staren wij ons hier met zijn allen niet blind op recepten van gisteren in een zoektocht naar oplossingen? De verre gaande institutionalisering van de zorg, in combinatie met economische en demografische ontwikkelingen, vragen om een herontwerp van het welzijnslandschap.

Woonzorgcentra werden gaandeweg de vervangende leef- en woonomgeving voor een groeiende groep hoogbejaarden. Zij zien zich steeds verder afgesneden van hun vertrouwde woonst en thuisomgeving. Ook gehandicapten verdwijnen uit het beeld in de dorpsstraat van vandaag. Wij evolueren van het klassieke model van kinderopvang naar hyperflexibele kinderopvangmodellen als alternatief voor opgroeien in het gezin en in de buurt. Wie niet mee kan op de snelrein van de meest competitieve kenniseconomie ter wereld krijgt een werkloosheidsuitkering of een leefloon. Dit zegt heel wat over het tijdsbeeld waarin wij leven. Zo staat de term 'NEC' voor het normale arbeidscircuit en de term 'sociale economie' als alternatief voor personen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Bij dit alles lijkt het wel alsof de sociale dimensie geen deel zou moeten uitmaken van het DNA van samenleven.

Vanuit het domein sociaal ondernemen tikkert men aan alternatieven en pleit

men voor een sterkere positionering. Zo zijn er de projecten uit de lokale diensteneconomie, actief in onder andere zorg, welzijn en milieu, die een belangrijke en positieve lokale impact hebben op mens en samenleving. Op dagelijkse basis maken enkele duizenden bejaarden, gezinnen, kinderen, pendelaars, buurtbewoners en streektoeristen gebruik van het diverse aanbod van deze sector. Steden en gemeenten rekenen op de lokale diensteneconomie om in de basisbehoeften van bepaalde groepen van burgers te voorzien. De sector draagt bij tot een stijging van de werkzaamheidsgraad, gericht op een duurzame impact.

“Staren wij ons hier met zijn allen niet blind op recepten van gisteren in een zoektocht naar oplossingen?”

Leefloongerechtigden of werkzoekenden, die aan de slag gaan bij lokale diensten, voldoen niet aan elk van de vereisten op het gebied van diploma's, mobiliteit, taal, polyvalentie of zelfstandig werk. Maar lokale diensten passen daar een mouw aan. Ze plaatsen talent centraal. Als groep overstijgen zij het vrij hardnekkige

zwart-wit schema dat alleen de zwaksten van de zelfredzamen onderscheidt. Een competentieversterkend traject overbrugt de afstand tot de zogenaamde 'reguliere arbeidsmarkt'. Tegelijk zoeken ook publieke, zorg- en private bedrijven koortsachtig naar remedies. Alleen stellen wij vast dat specialisatie en beschotten tussen domeinen en sectoren vooral institutioneel verankerd zijn. Er gapen diepe kloven tussen de publieke en private sector, tussen de commerciële en de zorgsector, tussen sociale economiesectoren en het NEC.

SLIM NETWERKEN, INNOVATIEF ONDERNEMEN EN INCLUSIE

ALS PAD

Het mag duidelijk zijn dat voor echte veranderingen het pad niet binnen de muren van gevestigde domeinen kan lopen. De Engelse econoom Kate Raworth pleit voor een alternatief en innovatief economisch model voor de 21e eeuw: 'Er is een nieuwe economie aan het ontstaan. Kleine experimenten knagen aan de randen van de oude economie. Zo werken evoluties: er ontwikkelt zich iets nieuws, dat verspreidt zich en eens je een voldoende, kritische massa bereikt, creëert het zijn eigen patronen, cultuur en normen.'

Hier past een oproep om vanuit slimme netwerking te bouwen aan innovatie. Maak werk van krachtige bruggen tussen lokale sociale beleidsplanning, onderwijs, sociaal ondernemen, zorgactoren en private bedrijven. In de Limburgse regio Genk steekt zo'n nieuw platform vandaag de handen uit de mouwen. Sociale ondernemers, private en zorgondernemers, universiteits- en hogeschool-experten zochten elkaar op om samen te werken rond inclusief en innovatief ondernemen. Hun acties sluiten aan bij het beleidsplan van de stad Genk met actieve betrokkenheid van de stad. Echte verandering kan ontstaan vanuit dit type synergiën, eerder dan vanuit besloten kaders van geëigende instellingen en domeinen. Het is uitkijken naar de eerste realisaties van dit Genkse netwerk met concrete impulsen voor vernieuwing op het terrein. ■